

Maig a Xulilla

LA ENRAMÁ

Vicent Sebastián-Fabuel

Núria Tamarit

Maig a Xulilla

LA ENRAMÁ

ACADÈMIA
VALENCIANA
DE LA
LLENGUA

AYUNTAMIENTO
DE CHULILLA

Col·lecció Gràfica
Sèrie Còmics, 28

© Acadèmia Valenciana de la Llengua
© Vicent Sebastián-Fabuel
© Núria Tamarit

Edita: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Avinguda de la Constitució, 284. 46019, València
avl@gva.es – www.avl.gva.es

Guió: Vicent Sebastián-Fabuel
Il·lustracions: Núria Tamarit
Disseny i maquetació: Núria Tamarit
Impressió: Gràfiques Vimar

ISBN: 978-84-482-6818-3
Depòsit Legal: V-1150-2023

Amb la col·laboració de la Diputació de València

XULILLA, SERRANIA DEL TÚRIA. ÉS LA VESPRE DEL PRIMER CAP DE SETMANA DE MAIG I PELS CINGLES RESSONEN ELS SONS DELS CARAGOLS.

eee! COM HA ANAT EL VIATGE?

MOLT BÉ! TENÍEM MOLTES GANES DE VINDRE! QUIN PAISATGE MÉS BONIC!

ESTAREU CANSATS. ANEM CAP A CASA, QUE DEMÀ SERÀ UN ALTRE DIA. VOREM XULILLA I LA FESTA.

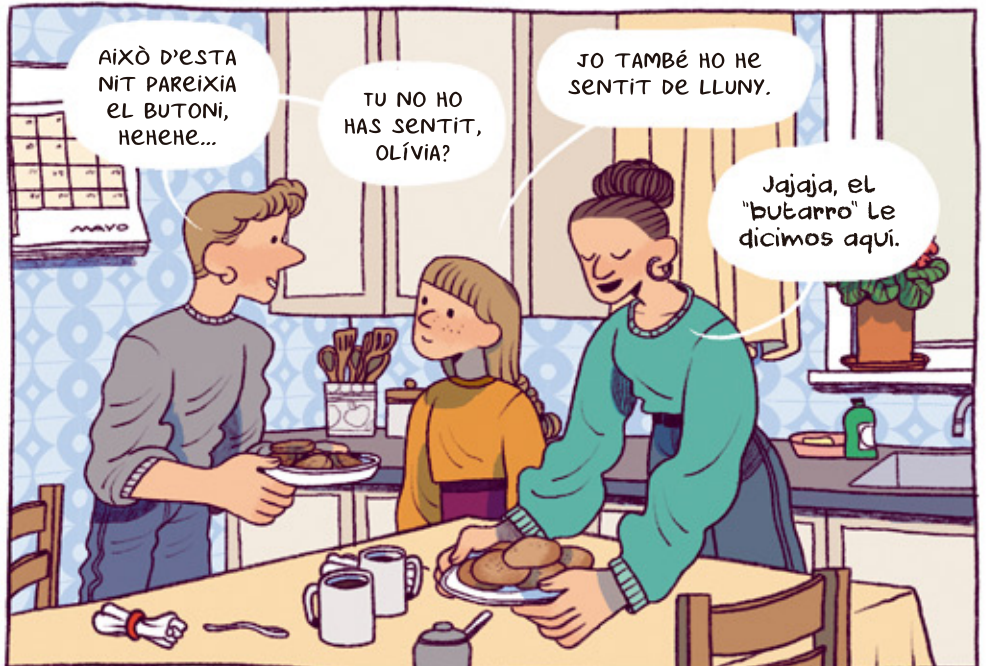

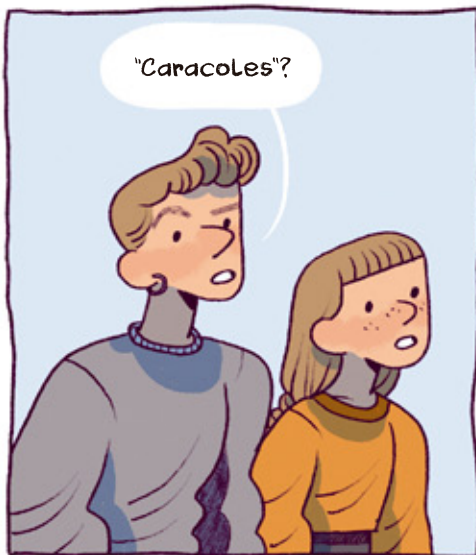
SÍ, PERÒ A BANDA DE CONÈIXER EL POBLE I LA FESTA, VOLEM SENTIR LA PARLA PARTICULAR D'ACÍ, QUE SABEM QUE HISTÒRICAMENT TÉ INFLUÈNCIES DEL VALENCIÀ, L'ARAGONÉS I EL CASTELLÀ.

CLAR QUE SÍ! ÉS EL XURRO, LA PARLA DE LA SERRANIA I D'ALTRES COMARQUES VALENCIANES DE L'INTERIOR. SI VOS FA GOIG, A PARTIR DE DEMÀ VOS PARLAREM XURRO PER A QUE EL CONEGUEU. VOS SORPRENDREU DE LES PARAULES TAN SEMBLANTS AL VALENCIÀ!

AIXÒ ÉS FANTÀSTIC. QUINES GANES TENIM DE SENTIR-VOS I DE VORE-HO TOT!

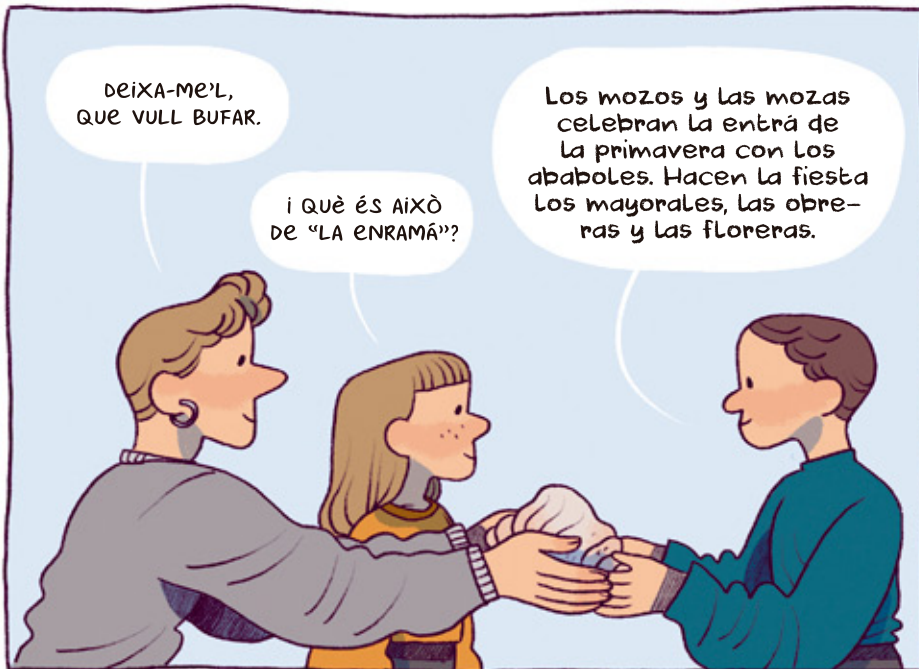
"Caracoles"?

Como el que tengo aquí en la lacena y qu'era de mi agüelo viejo Daniel.

Enantes, cuando iban al monte echaban el caracol a la sarieta y tocaban en el piazó en qu'estaban labrando con el macho y se avisaban de la hora de yantar.

Ahora el sonar de contino es La Enramá!

deixa-me'l, que vull bufar.

i què és això de "LA ENRAMÁ"?

Los mozos y las mozas celebran la entrá de la primavera con los ababoles. Hacen la fiesta los mayores, las obreras y las floreras.

Es una fiesta mu antigua y también era una manera pa ponerse a festejar.

Arread. Más mascar y menos charrar, que tenemos mucho que dotorear.

De primeras vamos al horno que s'han juntau las mujeres pa masar y hacer congretes y mantecaus pa la fiesta.

M'ENCANTEN LES LLANDES PLENES, VULL LES RECEPTES!

Y agora nos vamos con el chache Alberto, qu'es mayoral, a enlllenar los carros pa la enramá.

¡ A ON ANEM?

Uf, allá qué mi si ande.

Agarra la branca, qu'hemos databicar bien el carro!

QUIN ESPECTACLE
ELS CARROS PLENS
DE BRANQUES!

DISSABTE DE VESPRADA.

Ai están Los machos, acicalaus con cubertores.

Qué buena aulor al chafar el lentisco.

Sí, EL LLENTISCLE FA MOLT BONA OLOR, PERÒ NO ELS FEMS DE L'HACA.

Agora ámunos a la plaza que van a bailar la jota.

Las mocicas de Chulilla
despiertas están soñando.
Quizás por algún mocico
que la casa va rondando.
Pa llegar al amor
hay una senda florida
hecha con rosas de mayo
por las mozas de Chulilla.

Marti, ayúdame
con los jubiertos
del reboste.

Olivia agarra el
frite. Cuidau no
te mascares.

De frechir y menchar:
huevos, patatas, longanizas,
morcilla darroz, güeñas,
chullas y chichurritas.

CREC QUE
EL SOPAR
M'AGRADARÀ.

A jalar, sin
sobrajás, que tenemos
Mayos endespúes.

ENS VAS DIR QUE
ELS MAYOS EREN COBLES
QUE VAN CANTANT A LES
MOSES I ALS MOSSOS...

...PERÒ QUE TAMBÉ N'HI HAVIEN MOLTES
DE BURLETES I CRÍTQUES QUE CONTAVEN
COSES DEL POBLE I DE LA GENT.

Equilicúa. A medianoche to el
pueblo irá a la rocha de la ilesia,
y en las escalericas se cantaràn
Los Mayos.

Míalo, es el amigo Luis; a ver qué nos cuenta.

Yeh, Los mayos son mu antiguos y Los más famosos de toda la rodalá, y empiezan cantando a La Virgen.

CALLEU, QUE JA COMENÇA!

De seguido se canta la güelta del buen orage; endespués a Los mayores, obreras y floreras, Lo templaus y pitos que son.

Ya estái La rondalla.

Salve, Virgen Madre, de Chulilla reina. Bendice a tus hijos, hijos de esta tierra.

Cada nuevo mayo nos brotan floreras. También mayoresales y guapas obreras.

A las caracolas bién afición. Llevan más de un mes pegando el tostón.

Ha llegado mayo: planté el melonar; esporgué la viña; ahora Dios dirá.

Estos mayoresales son bailadóricos y toas las jotas bailan a salticos.

Hola, prima Maruja.

XSSST! QUE VOLEM ESCOLTAR-HO!

Hola. Ahora veréis la misión de la gente, cuando troven lo que ha pasau

Ahora ya contamos
Lo acontecido
y dotoreamos
Lo que aquí ha ocurrido.
Lo sentimos mucho
si alguno se molesta
y es que cuando truena
el agua está cerca.
Al señor alcalde
vamos a cantarlo
si le sacan mayos
que no se enfade...

Y aquí ponemos
el punto final.
Láño que viene
más mayos habrá.
Y pa terminar,
como to los años,
cantamos la jota
y a la plaza vamos...
Chulilla tiene un castillo
y cinglos que la circundan
y una hermosísima huerta
regadita por el Turia.

Ja sacabau.

Ahora en la plaza
tendremos mistela,
mantecaus y concretes,
y de madrugada seguirá la
serenata por las calles,
cantando jotas, y en
acabando los mozos
pondrán las brancas
en los balcones.

DIUMENGE DE MATÍ.

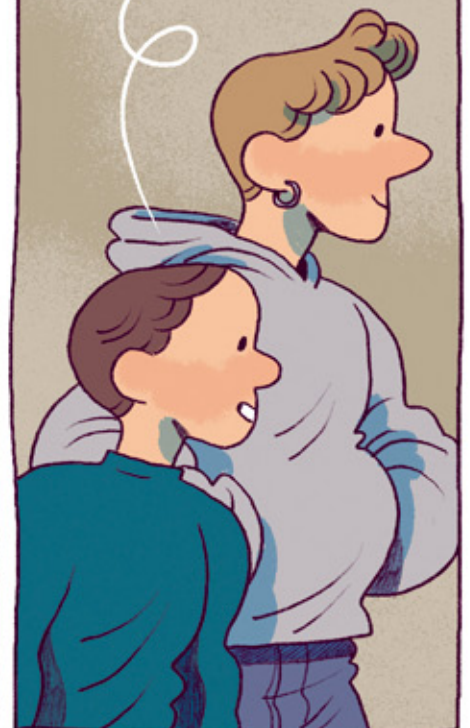

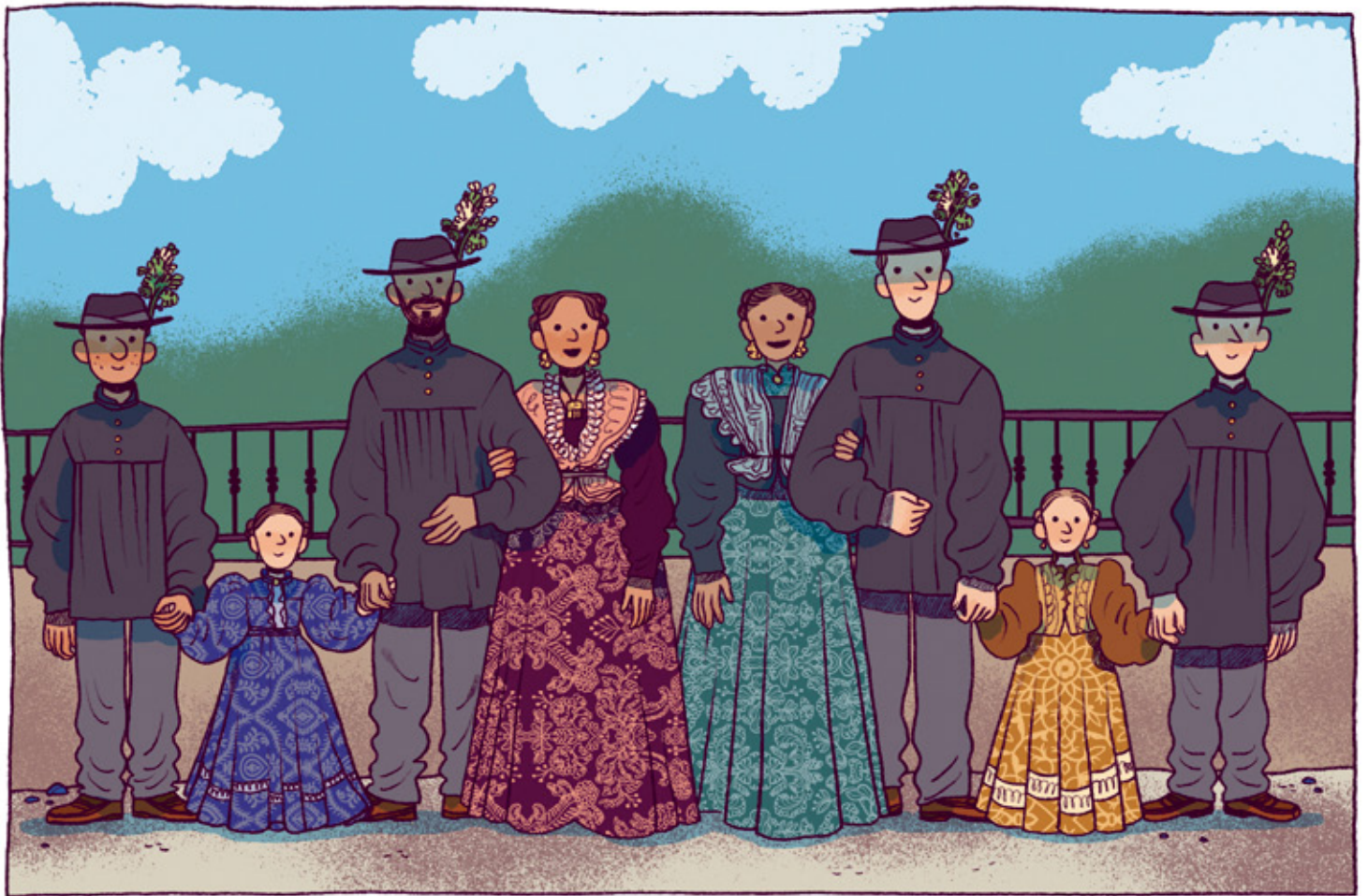
PER QUÈ
VOLTEGEN TANT?

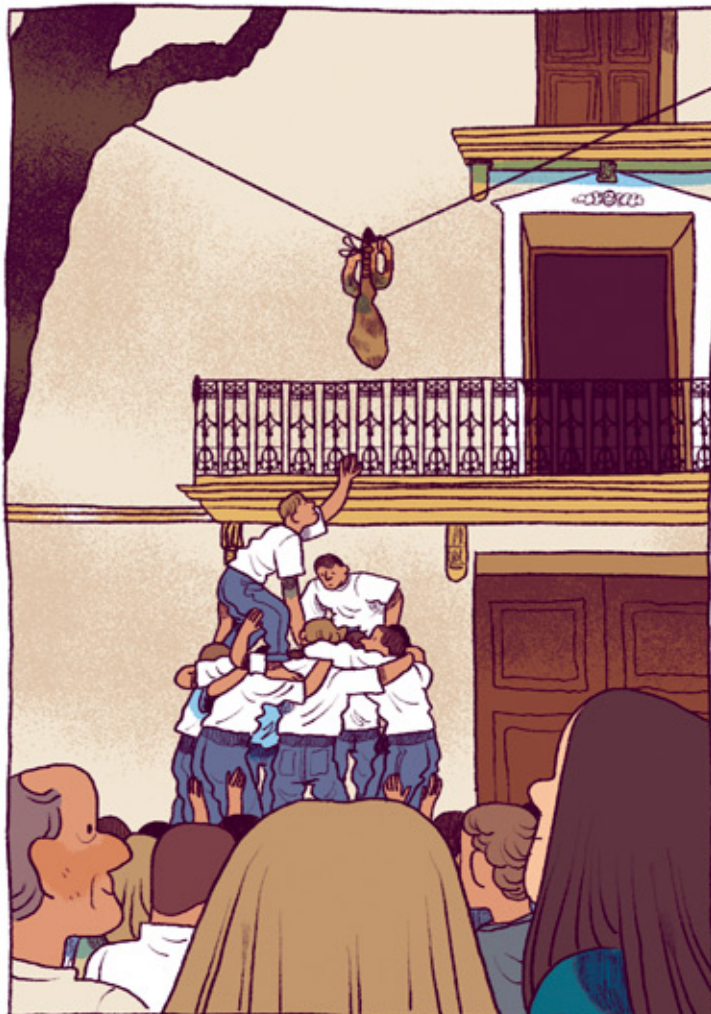
Hoy es el domingo de
La Rosa y hay misa mayor.
Hay que aviarse que hay
que ir bien mudaus.

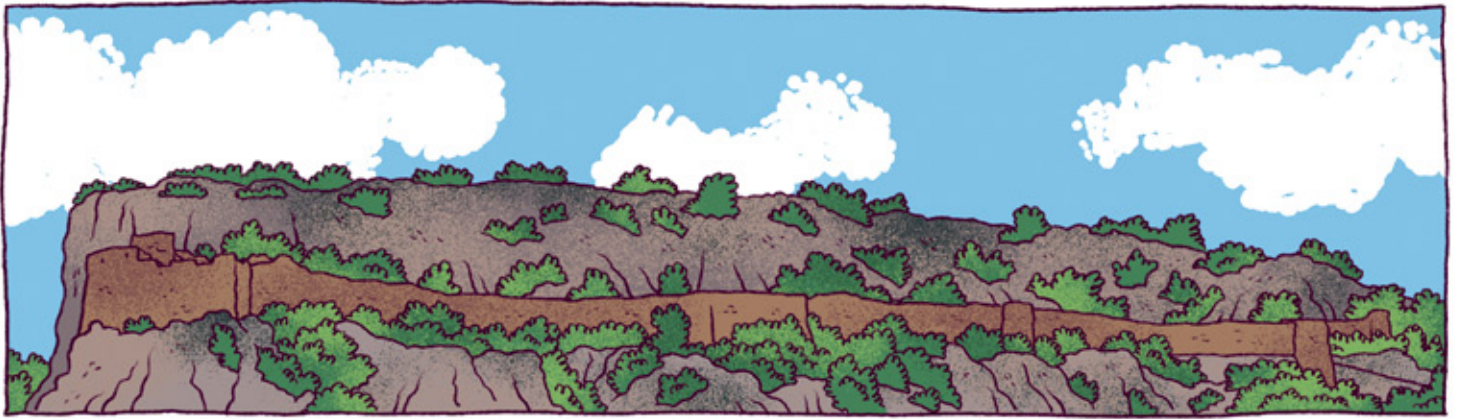

Ai vienen Los
mayorales, obreras
y florericas.

Hola, primos.

La prima M.ª Gloria y Valero us contarán qu'esta fiesta no sólo pasaba en mayo.

Hola, mantes.

Si, es de veras. Antigamente, en otoño, pa Santa Ursula, las obreras convidaban a yantar a los mayores y floreras.

Pero la Pascua Florida es la que tie más importancia.

El sábado de Gloria por la tarde, las obreras y sus amigas van a por flores a la güerta.

El domingo de Pascua, se encuentran, en el desanche de la replaceta, la Virgen, que va con las obreras y floreras, y Jesús resucitado, llevado por los mayores.

Al estar defrente las dos imágenes, los jóvenes esparcen enramá, a la vez que las floreras les tiran flores.

En acabando, vuelven en procesión a la ilesia.

SANT VICENT FERRER. SEGON
DILLUNS DE PASQUA.

Tamién está la
celebración del día
de San Vicente, q'és
cuando empieza
la fiesta.

En acabar la misa echan los cuatro
mayorales y las dos obreras que
han triau los del año pasau.

Las obreras trian a dos
zagalicas y van a la plaza
a bailar la jota y la fiesta
güelbe a empezar.

Au, cualquier día nos toca
a nosotros ser mayorales
y obreras, qué mi síó?

SÍ, PERÒ DE
MOMENT...DEMÀ
ÉS DIA D'ESCOLA!

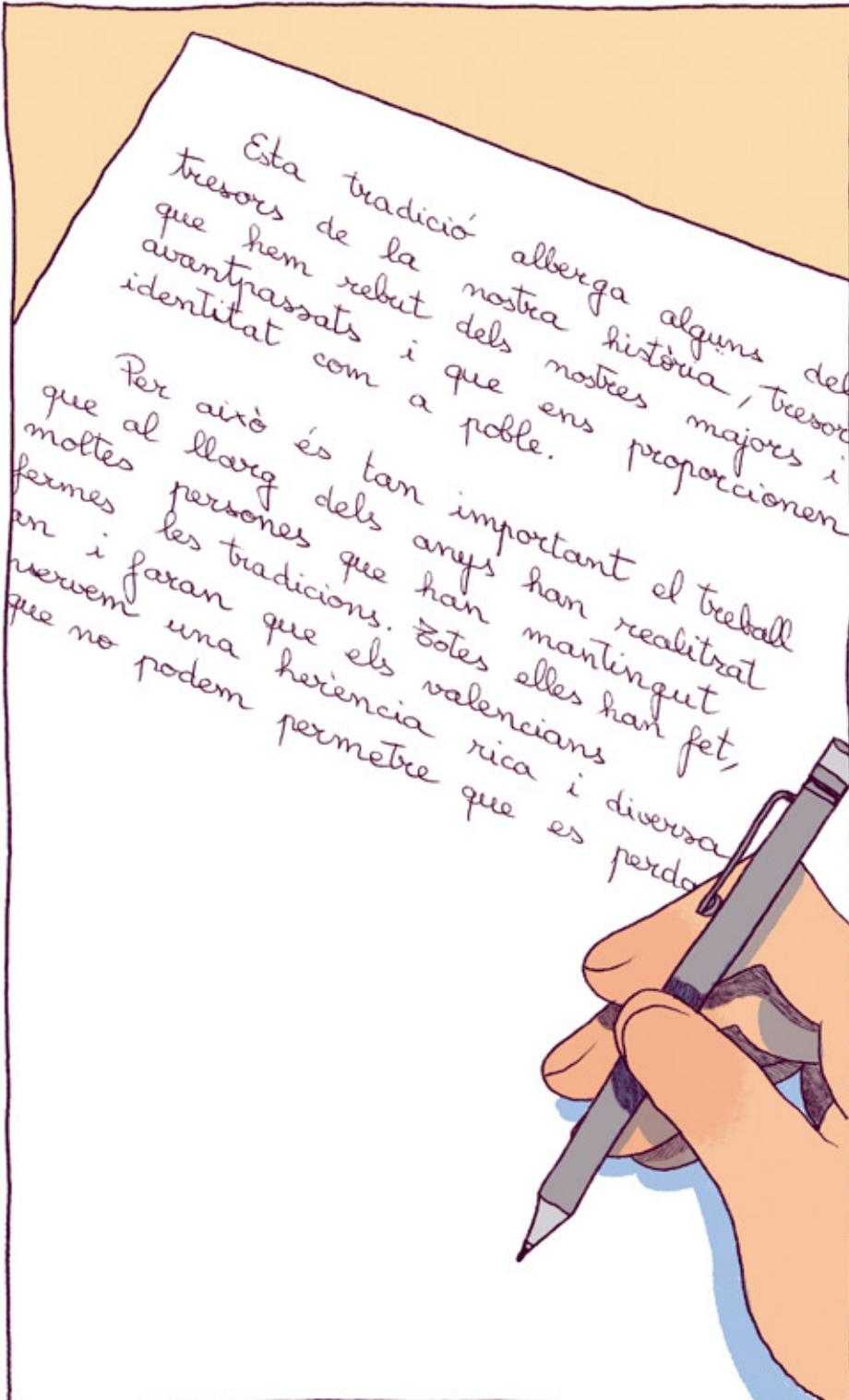

Què facis tan afaenau?

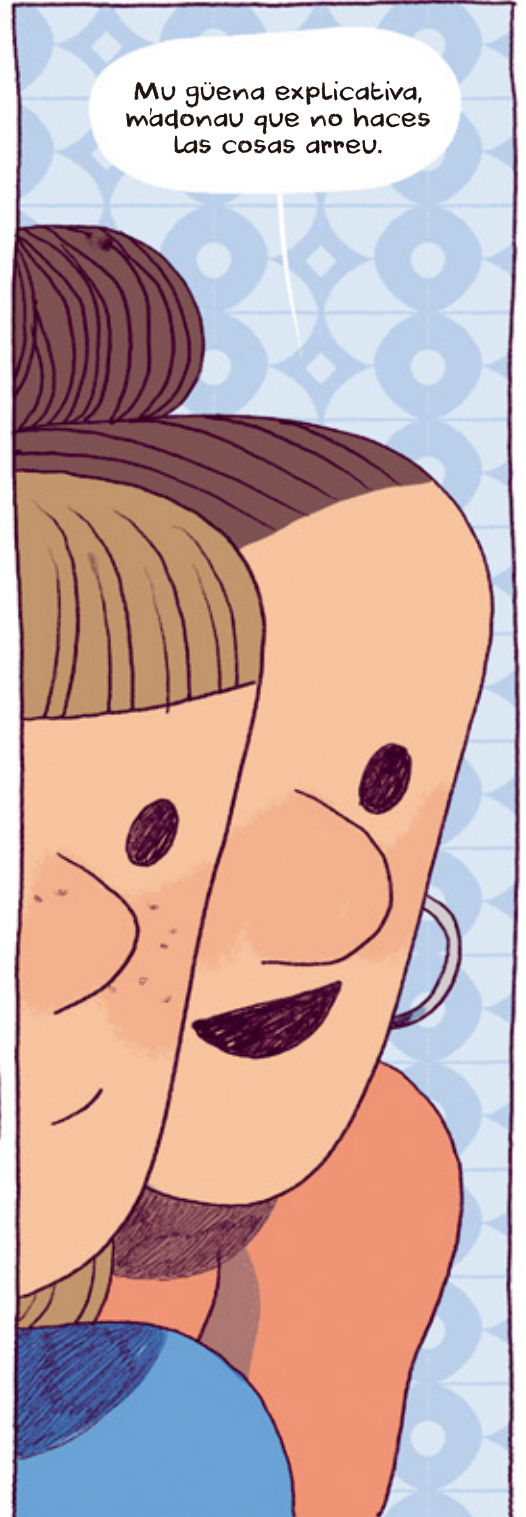
ESTA FESTA ÉS SÚPER INTERESSANT, I ESTIC ACABANT UN INFORME QUE USARÉ COM A TREBALL PER A L'INSTITUT.

Me dejas chafardear?

Esta tradició alberga alguns dels
tresors de la nostra història, tresors
que hem rebut dels nostres majors i
avantpassats i que ens proporcionen
identitat com a poble.

Per això és tan important el treball
que al llarg dels anys han realitzat
moltes persones que han mantingut
fermes les tradicions. Totes elles han fet,
an i faran que els valencians
herència rica i diversa
servem una herència rica i diversa
que no podem permetre que es perdi.

Mu güena explicativa, madonau que no haces las cosas arreu.

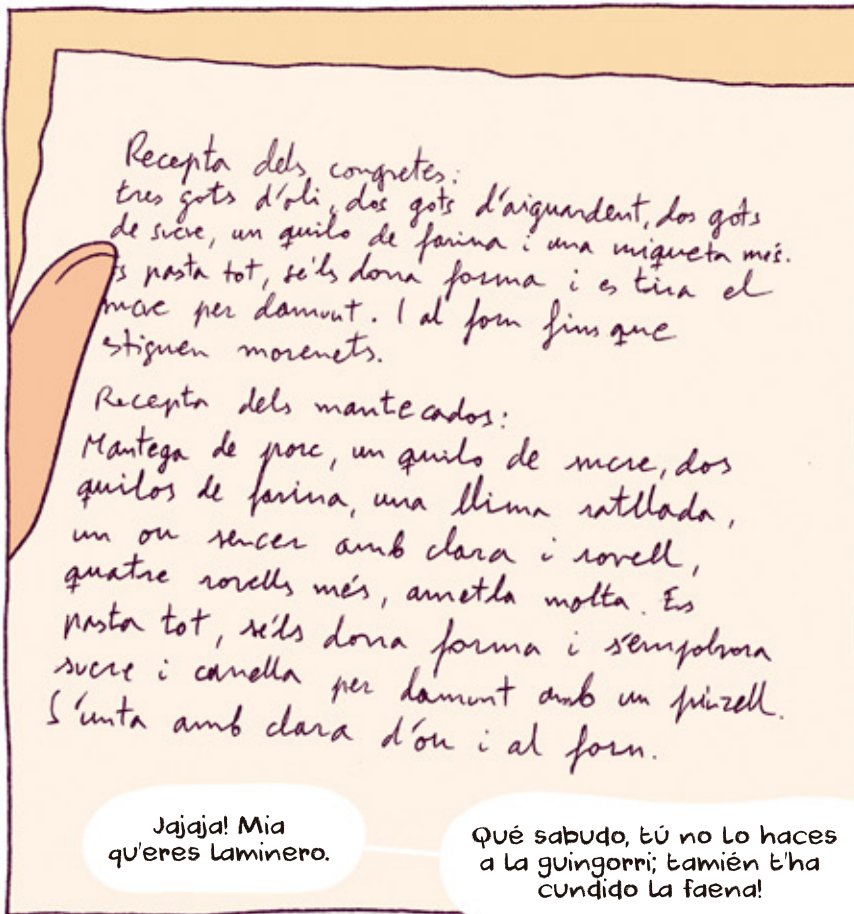

Y TÚ, Martí, ¿qué haces?

UN LLIBRE DE RECEPTES AMB TOT EL QUE FEIEN LES DONES DEL FORN.

MIRA A VORE QUÈ ET PAREIX.

Recepta dels conquetes:
tres gotes d'oli, dos gotes d'aiguardent, dos gotes de sucre, un quilo de farina i una miqueta més. Es pasta tot, se'ls dona forma i es tira el mac per damunt. I al forn fins que estiguen morenets.

Recepta dels mantecados:
Mantega de porc, un quilo de sucre, dos quilos de farina, una llima ratllada, un ou sencera amb clara i rovell, quatre rovells més, ametla molta. Es pasta tot, se'ls dona forma i s'empolvera sucre i canella per damunt amb un pinzell. S'unta amb clara d'ou i al forn.

Jajaja! Mia qu'eres laminero.

Qué sabudo, tú no lo haces a la guingorri; tamién t'ha cundido la faena!

HA SIGUT UNA VISITA ENTRANYABLE. GRÀCIES PER TOT I PER MOSTRAR-NOS UNA ALTRA MANERA DE SER VALENCIANS. ESTEM AL-LUCINATS AMB LA VOSTRA PARLA!

SABEU QUÈ? FARÉ UN PROJECTE COM A TREBALL DE FI DE CURS: PARAULES I EXPRESSIONS SEMBLANTS DEL VALENCIÀ I DEL XURRO.

ENS ALEGRA QUE VOS HAJA AGRADAT LA NOSTRA FESTA I LA NOSTRA PARLA.

NOSALTRES TAMBÉ HEM GAUDIT MOLT DE LA VOSTRA COMPANYIA.

ÀNIM, QUE AL CURS JA LI QUEDA POC I ENS VOREM A LA PLATJA!

HAHAHA! PER SUPOSAT, VOS ESPEREM!

Per a saber-ne més...

La tradició festiva dels ritus de primavera de La Enramá i els *mayos* de Xulilla, que combina motius vegetals, amorosos i passos de joventut, es fonamenta en la celebració dels elements de la naturalesa que marquen el trànsit d'una etapa a una altra de manera cíclica. Amb el pas dels segles, es va produir una imbricació de les festes profanes amb les festes pasquals d'abril i maig, una religiositat popular que es concreta en confraries i *mayoralías* sota les advocacions de la Mare de Déu del Roser, o de Pasqua, i de Sant Vicent Ferrer. Arrere ha quedat la Quaresma, que va culminar en la Pasqua de Resurrecció, triomf de la vida sobre la mort.

L'altre acte de singular rellevància en esta festa és el cant dels *mayos*, que conserven la melodia tradicional, un acte que comença amb la salutació a la Mare de Déu, que continua amb la celebració del renaixement vegetal, que té en la joventut la protagonista de la festa i que culmina de manera crítica i jocosa en una reflexió comunitària sobre esdeveniments que han afectat el poble o algun veí des del maig de l'any anterior. Es tracta d'una festa immemorial que, després del parèntesi de la guerra civil, es va recuperar l'any 1943 amb la celebració de La Enramá. El cant dels *mayos* no es va restablir fins al 1949.

La festa ha introduït canvis amb el temps, des de la inclusió de l'ofrena a continuació de les grups fins a la desaparició d'una de les mostres de virilitat dels *mayorales*, com era la cor-

reguda de matxos la vesprada de La Enramá. Sí que s'ha mantingut, encara que amb canvis, la cucanya cerimonial del *pollo*, oberta ara a xiques i xiquets.

En la seua pervivència han participat diferents entitats locals i un bon nombre de persones, unes proporcionant *mayos* o fent de versadors, unes altres tocant o eixint de *mayorales*, *obreras* i *floreras*... I tot això ho hem volgut dir amb la parla xurra, que tantes vegades s'ha relacionat amb la falsa idea de parlar malament, i per això hui en dia forma part sobretot del patrimoni de les persones majors, encara que continua present en la nòmina d'objectes, ferramentes o accions relacionades amb les activitats tradicionals.

Per això hem plantejat el còmic com a instrument per a la posada en valor de la parla xurra, un treball divulgatiu que mostre la interacció entre dos realitats lingüístiques i que evidencie la importància del nostre llegat cultural per a donar-lo a conèixer i fomentar la consciència de la necessitat de conservar-lo. Per a mostrar el xurro no sols com a valor patrimonial i signe d'identitat, sinó també com a instrument de comunicació, en una comarca que es distingeix per la interrelació entre llengües, "frontera", però permeable i entrellaçada, no "barrera de divisió", sinó "finestra", espai de trobada i d'enriquiment recíproc.

Vicent Sebastián-Fabuel

ACADÈMIA
VALENCIANA
DE LA
LLENGUA

AYUNTAMIENTO
DE CHULLILLA